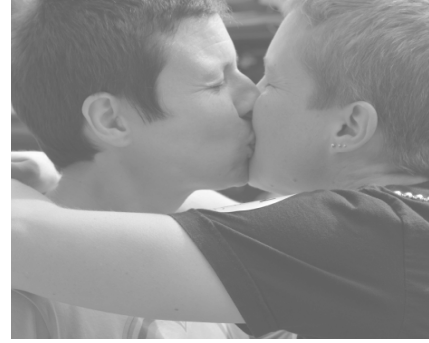

Drets dels col·lectius LGTBIQ

Presentació del dret

El reconeixement dels drets del col·lectiu de lesbianes, gais, trans, bisexuals, intersexuals i queer és recent. Aquests drets comprenen no només els anomenats drets de primera generació, sinó que s'estenen a una gran pluralitat d'àmbits relacionats amb les diferents etapes vitals de les persones.

Hi ha un vincle estret entre les reivindicacions del col·lectiu LGTBIQ, el feminisme i el progrés democràtic de la societat.

La interseccionalitat resulta clau en la lluita contra la LGTBIQfòbia, que actua juntament amb altres opressions com ara el racisme o el classisme. En aquest sentit, la vulnerabilitat de les persones LGTBIQ s'intensifica quan alhora es tracta de persones migrants i sol·licitants d'asil, així com en el cas de persones privades de llibertat, d'edat avançada, treballadores del sexe, adolescents i les que pateixen el VIH.

Per tant, la defensa dels drets d'aquest col·lectiu es basa en l'enfortiment material del principi d'igualtat, és a dir, en el dret a reivindicar la diferència.

Malgrat això, en les clàusules antidiscriminació dels principals tractats i declaracions de les Nacions Unides no es fa referència explícita a l'orientació sexual ni a la identitat o expressió de gènere. Per aquest motiu, l'any 2017 es van publicar els Principis de Yogyakarta, que permeten projectar els drets reconeguts regionalment i internacional envers el col·lectiu LGTBIQ.

La tasca de les Nacions Unides sobre aquests drets ha adquirit més pes a partir de l'any 2011, especialment per mitjà de les resolucions adoptades pel Consell dels Drets Humans.

Els principals textos tant del Consell d'Europa com de la Unió Europea contenen disposicions que vetllen per la protecció i la garantia dels drets de les persones LGTBIQ. A més, la Unió Europea ha exposat la necessitat de lluitar per mitjà d'un instrument polític global contra la discriminació per raó d'orientació sexual i identitat de gènere. En paral·lel, el Tribunal Europeu de Drets Humans ha establert una considerable jurisprudència amb relació als drets de les persones LGTBIQ.

En l'àmbit de l'Estat espanyol, la Constitució preveu una clàusula general d'igualtat que, segons la interpretació del Tribunal Constitucional, impedeix la discriminació amb motiu de l'orientació sexual.

En menys de quatre dècades l'Estat espanyol ha esdevingut un dels estats més garantistes a escala mundial dels drets LGTBIQ. Així, per exemple, va ser el tercer país del món a aprovar el matrimoni igualitari.

La protecció d'aquests drets varia dins de l'Estat en funció de les lleis aprovades per les diverses comunitats autònomes i, per això, l'any 2017 es va registrar una proposta de llei que pretén garantir els drets del col·lectiu LGTBIQ en tots els àmbits i en totes les etapes de la vida. En paral·lel, també hi ha en curs una proposta de llei específica sobre la protecció del col·lectiu trans.

Catalunya ha estat un territori pioner en la defensa dels drets del col·lectiu LGTBIQ, en part gràcies al teixit associatiu.

L'estat actual de protecció a Catalunya

▪ Polítiques i accions positives

En l'àmbit català, cal reconèixer la importància de la Llei 11/2014, que té per objectiu establir i regular les mesures per fer efectiu el dret a la igualtat i a la no-discriminació del col·lectiu LGTBIQ, en àmbits tant públics com privats, en totes les àrees de la vida social, contingències i etapes de la vida.

Aquesta llei també preveu la creació d'un òrgan participatiu i consultiu permanent i un òrgan coordinador de les polítiques LGTBIQ, que ha d'oferir un servei d'atenció. Més enllà de proposar polítiques en el marc de l'educació, la cultura, la salut, etc., també s'obliga a formar i sensibilitzar el personal públic.

La Llei estableix un seguit de principis que han d'orientar l'actuació dels poders públics i reconeix el dret a una protecció integral, real i efectiva, juntament amb la tutela judicial i administrativa dels drets d'aquest col·lectiu.

La referida llei vincula totes les administracions i erigeix el Síndic de Greuges com a garant dels drets LGTBIQ. Entre altres mesures, la norma també preveu un règim sancionador i obre la porta a la legitimació dels col·lectius LGTBIQ a actuar en els procediments administratius amb l'autorització de les persones afectades.

Pel que fa a les persones LGTBIQ amb VIH, i més enllà de les normes sectorials estatals, la Llei catalana 11/2014 estableix estratègies específiques per afrontar els problemes de salut específics d'aquest col·lectiu.

La Llei catalana 14/2010 garanteix el dret a la identitat sexual dels adolescents i preveu mesures específiques sobre l'assetjament escolar.

El 2017 la Generalitat va aprovar el Protocol que desplega el deure d'intervenció de les persones que treballen a les administracions públiques de Catalunya, gràcies a la proposta presentada per l'Observatori contra l'Homofòbia.

D'altra banda, cal tenir en compte el Consell Nacional de Lesbianes, Gais, Bisexuals, Transgènere i Intersexuals, que es constitueix com un espai de participació ciutadana i com a òrgan consultiu de les administracions catalanes.

L'Àrea per a la Igualtat de Tracte i no-Discriminació de Persones LGTBI (Àrea LGTBI) del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies ha desplegat la Xarxa de Serveis d'Atenció Integral i ha aprovat el protocol regulador del deure d'intervenció del personal públic. Aquest protocol estableix els recursos i mecanismes de coordinació que cal activar en cas de discriminació per LGTBIQfòbia.

En aquest sentit, també cal esmentar el Protocol específic de prevenció, detecció i intervenció enfront l'assetjament escolar a persones LGTBI (2017).

L'Informe d'avaluació del procés d'implementació de la Llei 11/2014, encarregat per la Direcció General d'Igualtat (2017), posa en relleu diverses accions positives. Així, destaquen, entre d'altres, la realització de cursos formatius, la col·laboració amb la Diputació de Barcelona en el disseny de polítiques LGTBIQ, la coordinació interdepartamental o el contracte programa sobre plans i mesures d'igualtat dirigit a municipis.

També s'han aprovat plans LGTBI en diferents municipis de Catalunya, amb el suport de la Diputació de Barcelona. Més enllà del Pla municipal, l'Ajuntament de Barcelona disposa d'una regidoria específica de feminismes i LGTBI.

El Síndic de Greuges també ha impulsat, en la seva condició de garant, la protecció dels drets de les persones LGTBIQ davant les administracions públiques. El 2016 es va signar un conveni de col·laboració entre el Síndic de Greuges i el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies per agilitzar i coordinar el circuit de les queixes en aquesta matèria.

A més, el Síndic de Greuges ha publicat un informe sobre els dos anys de vigència de la Llei 11/2014, en què es constata un creixement sostingut al llarg del temps de les actuacions registrades. També es detecta un nombre reduït de queixes individuals a causa del desconeixement de la Llei i del paper del Síndic per part de la ciutadania. L'Informe també exposa que, en la gran majoria de casos, les administracions han seguit les recomanacions adreçades pel Síndic.

Així mateix, cal destacar el desplegament de les fiscalies d'odi i no-discriminació arreu de l'Estat, i la Fiscalia especialitzada catalana és la pionera a escala estatal.

L'Ajuntament de Barcelona ha aprovat un pla municipal per oferir suport social i jurídic a les dones trans que exerceixen el treball sexual a la ciutat.

▪ Mancances i defectes detectats

L'any 2017 es van registrar a Catalunya 111 incidències amb relació a comportaments LGTBIQfòbics, de les quals gairebé la meitat corresponien a agressions físiques, verbals i amenaces. La major part d'aquestes incidències es van produir envers homes gais o bisexuals, seguides per les incidències dirigides a les persones trans o directament a tot el col·lectiu LGTBIQ.

També es detecta que l'any 2016, a la província de Barcelona, es van registrar 232 fets relacionats amb delictes d'odi i discriminació, nombre que supera la xifra de l'any 2015. D'aquests, un 16% van ser motivats per una discriminació basada en l'orientació sexual o la identitat de gènere.

A més, passats dos anys des de l'aprovació de la Llei, la Generalitat no disposa d'indicadors propis per dur a terme la seva avaluació.

Els règims d'infraccions i de sancions administratives continguts en les diferents lleis autonòmiques contra la LGTBIQfòbia de vegades se solapen amb el contingut de determinats delictes del Codi penal. Aquesta regulació, més enllà de la inseguretat jurídica, provoca efectes no desitjats com ara el buidatge del contingut de cadascun dels règims i, alhora, pot facilitar la desatenció de determinades situacions.

La ja tractada Llei 11/2014 no aclareix com es vehicularà la responsabilitat de les administracions quan originin una discriminació LGTBIQfòbica. A més, aquesta norma, en comptes de preveure un òrgan independent sancionador, atribueix a la Generalitat de Catalunya la competència per iniciar els procediments sancionadors. Tampoc no s'ha desplegat reglamentàriament el règim sancionador de la Llei, el qual, fins que no es produeixi, es regirà pel procediment administratiu general.

Pel que fa a les persones LGTBIQ privades de llibertat, es detecten dificultats en l'accés a la salut, inclosa la salut reproductiva, l'accés a la informació sobre el VIH, l'hormonació i el tractament de reassignació de sexe.

Cal recalcar que la falta de desplegament de la Llei 11/2014 dificulta que les dones sense parella i les parelles de dones puguin accedir a les tècniques de reproducció assistida.

Malgrat que el Departament de Salut va adoptar el 2016 el Protocol d'accés a les tècniques de reproducció assistida gràcies als esforços d'un seguit d'activistes feministes i LGTBIQ, es continuen rebent queixes per la manca d'informació del personal sanitari, per la centralització del servei a Barcelona, pel desconeixement generalitzat del Protocol i per la deficient aplicació pràctica que se'n fa.

Alhora, la Plataforma Transforma la Salut ha presentat una queixa al Parlament per desplegar diversos articles de la Llei 11/2014 i proposar el canvi del model d'atenció a la salut. Tot i que la Generalitat ha aprovat un protocol (2016) que recull una bona part de les propostes, queda pendent assolir la formació de personal, el desplegament territorial i la consolidació del nou model.

Propostes de millora

- 1) Analitzar la diversitat sexual des del punt de vista de les obligacions del dret internacional dels drets humans.
- 2) Dissenyar polítiques (les administracions) que tinguin en compte el dèficit històric en la tutela dels drets del col·lectiu LGTBIQ i la memòria històrica.
- 3) Incorporar l'avaluació d'impacte de la diversitat sexual en la promulgació de normativa genèrica en qualsevol sector.
- 4) Prioritzar les àrees estratègiques de salut, joventut, educació i mitjans de comunicació en el desplegament de la Llei 11/2014.
- 5) Adoptar, de manera urgent, les actuacions següents:
  - 5.1) Formar les policies locals en prohibició de la discriminació i diversitat sexual.
  - 5.2) Permetre l'accés de les dones trans als recursos de la Llei 5/2008 de violència masclista.
  - 5.3) Abordar (les administracions) les violències intragènere.
- 6) Adaptar les polítiques públiques a les necessitats i sentiments socials canviants, més enllà de limitar-se al simple compliment de la Llei 11/2014.

7) Prioritzar el desplegament de les mesures que garanteixen drets del col·lectiu LGTBIQ i preveuen obligacions de l'Administració, més enllà del règim sancionador.

8) Comprometre's (les administracions) amb les iniciatives de desplegament de la Llei impulsades pels col·lectius LGTBIQ.

9) Comptar amb la participació dels col·lectius sobre la base de fórmules vinculants per a la confecció, implementació, seguiment i posterior avaluació del desplegament de la Llei 11/2014.

10) Crear indicadors, amb la participació real dels col·lectius LGTBIQ, que incorporin, entre d'altres, la transparència, la participació, l'equitat territorial, la satisfacció dels col·lectius i persones ateses, la qualificació professional del personal d'atenció, la calendarització d'objectius i mesures, la coordinació entre administracions i el retiment polític de comptes.

11) Establir una periodicitat en l'avaluació i el retiment de comptes polítics davant del Parlament i dels col·lectius LGTBIQ.

12) Investigar en profunditat les discriminacions comeses per les administracions.

13) Nomenar persones de consens i amb formació específica en la direcció de les polítiques públiques i la interacció amb els col·lectius.

14) Considerar la interseccionalitat, la heterogeneïtat i les necessitats dels sectors més vulnerabilitzats del col·lectiu en les polítiques públiques LGTBIQ.

15) Divulgar de manera eficient i dinàmica els drets establerts en la Llei 11/2014, així com els recursos existents.

16) Incorporar, en les webs de les administracions públiques, vies accessibles per a la denúncia de les infraccions i l'accés a continguts divulgatius i recursos de suport.

17) Traçar itineraris clars i senzills per poder denunciar les situacions de discriminació.

18) Potenciar la visibilització de referents positius en l'àmbit de la comunicació, la política, l'esport, l'art, etc. per erradicar estereotips, el binarisme i fomentar la llibertat d'opció.

19) Conscienciar sobre l'impacte de la discriminació i de les violències, per fomentar la cultura del respecte, i la identificació i la denúncia de les violències.

20) Promoure que les administracions es posicionin públicament respecte de les vulneracions de drets i respecte de l'avenç de drets i les aportacions col·lectives.

21) Garantir l'alt nivell de qualificació tècnica i el servei permanent de les persones professionals que prestin suport i atenció a les víctimes.

22) Prestar un suport adequat, inclòs l'econòmic, als col·lectius LGTBIQ per poder dur a terme la seva tasca i fer intervencions.

23) Fomentar la col·laboració i finançar l'àmbit acadèmic per aprofundir de manera qualitativa en l'estudi de la discriminació i de les violències LGTBIQfòbiques.

24) Coordinar les polítiques públiques entre els diferents departaments i l'àmbit local.

25) Promulgar, modificar o desenvolupar la legislació, tenint en compte l'estat del marc legal estatal i les directrius europees.

26) Incorporar, en l'eventual reforma de la Llei 11/2014, la creació d'un organisme sancionador independent, així com la reconfiguració del règim sancionador.

27) Interpel·lar i col·laborar amb el sector privat per dur a terme iniciatives que fomentin la conscienciació social i la responsabilització col·lectiva.

28) Crear convenis específics en els esdeveniments de lleure, esportius o de cultura popular.

Vies de seguiment

Cal estructurar les mesures proposades en objectius, segons la prioritat, i establir-ne una calendarització. També cal determinar els agents responsables d'implementar-los i establir indicadors consensuats i el retiment de comptes periòdics.

Pel que fa als indicadors, l'articulat de la Llei 11/2014 no permet una interpretació en clau programàtica dels seus objectius generals i específics. Això no obstant, cal atènyer-se als seus àmbits d'actuació per avaluar-ne l'impacte.

L'anàlisi de les obligacions concretes d'actuació que sí que preveu aquesta llei ha de prendre en consideració el compliment del termini establert (com ara el del desplegament reglamentari, que no s'ha complert). També caldrà avaluar la implementació de les obligacions que no estan calendaritzades. Alhora, s'haurà de valorar si s'ha fet un veritable retiment de comptes de l'estat d'implementació de la Llei.

S'haurà de considerar l'equilibri i la suficiència de les partides pressupostàries sobre els recursos destinats a implementar polítiques LGTBIQ. A més, cal prestar atenció a les previsions transversals establertes per la mateixa Llei per permetre'n l'avaluació.

No cal oblidar els indicadors provinents de diverses fonts, com ara municipals o de l'Institut Català de les Dones.

També s'hauria de tenir en compte el grau de satisfacció dels col·lectius que treballen habitualment en la defensa dels drets de les persones LGTBIQ. Cal fomentar la sinergia de les administracions amb aquests col·lectius i practicar l'escolta activa de les seves demandes, a més de fer enquestes de victimització.

També seria convenient que es creés un grup de treball d'indicadors en el si del Consell Nacional LGTBI, amb participació de diverses entitats a l'hora de definir indicadors, recollir i avaluar dades. És important que els indicadors prevegin la implementació de la Llei en clau d'equilibri territorial.